

การคบคนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูปก์) ส่งผลให้พระเจ้าอชาตศัตรูประกอบอาชญากรรม :
ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (THEORY OF DIFFERENTIAL ASSOCIATION)*
THE ASSOCIATION WITH THE FALSE FRIENDS (MITTRAPATIRUPAKA) LEADS KING
AJATASATTRU TO COMMIT THE CRIME : THEORY OF DIFFERENTIAL ASSOCIATION

วรเทพ เวียงแก¹, ประกายเพชร แก้วอินทร์², วาริณี โสภจรรย์³
Woratep Waingkae¹, Prakaipech Kaw-in², Warinee Sopajorn³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน^{1,3}
Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand.^{1,3}

ศูนย์การดูแลรักษา: คณะแพทยศาสตร์
โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น²
Karunruk Palliative Care Center: Faculty of Medicine Srinakarin Hospital
Khon Kaen University, Thailand.²
Email : Warinee422@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการเรียนรู้พฤติกรรมทางอาชญากรรมตามทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association) ซึ่งทฤษฎีนี้ให้ความสนใจในเรื่องความถี่ ความเข้มและระยะเวลาของการติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมมากกว่าที่จะให้ความสนใจในเรื่องลักษณะสิ่งแวดล้อมภายนอก ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่าความถี่ ความเข้มและระยะเวลาของการติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมจะส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม เมื่อบุคคลนั้นได้รับการยอมรับจากกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม จะทำให้เกิดแรงจูงใจภายในทำให้ประกอบอาชญากรรมได้ ดังเช่น พระเจ้าอชาตศัตรูทรงคบพระเทวทัต ซึ่งเป็นคนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูปก์) และมีพฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้น พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมและปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดาของตน

คำสำคัญ : 1. คนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูปก์) 2. พฤติกรรมอาชญากรรม 3. ความสัมพันธ์แตกต่าง

ABSTRACT

This academic article aimed to present the learning of criminal behavior according to theory of differential association. This theory focused on the frequency, intensity, and duration of association in criminal behavior group more than the environment. This theory showed that the frequency, intensity, and duration of association in criminal behavior group supported the persons to learn the criminal behavior. Whenever, the persons were accepted by the criminal behavior group, it could create the inside motivation to commit the crime. For the example, King Ajatasattu associated with Venerable Devatatta, who was the false friend (Mitrapatirupaka) and criminal behavior. Then, King Ajatasattu learned the criminal behavior and killed King Pimpisara, who was own father.

Keywords : 1. False Friend (Mitrapatirupaka) 2. Criminal Behavior 3. Differential Association

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนในสังคมอย่างมาก เช่น มีความเครียดสูง อารมณ์ร้อน สภาพจิตใจขาดสติ ศีลธรรม เป็นต้น ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อม การเลี้ยงดูจากครอบครัว ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ไม่มีเวลาให้กฎหมายอ่อนแอ ผู้คนกล้าที่จะก่อเหตุไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม การแต่งกายของผู้หญิงที่มีความล่อแหลม ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ต่อสภาพจิตใจของเหยื่อ/ผู้เสียหายและสังคม เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตทำให้ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ยอมสละโอกาสในการหาความสุข ความสัมพันธ์กันและความไว้วางใจกันมีน้อยลง ในปัจจุบัน อาชญากรรมได้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับความเจริญของสังคมและเทคโนโลยีและผลของการกระทำของบุคคลในสังคมนั้นเอง สังคมยังมีความเจริญมากเท่าใด อาชญากรรมก็จะเจริญเติบโตมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่บุคคลต้องเผชิญกับแรงกดดันหรืออิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association) ซึ่งพัฒนาโดยเอ็ดวิน เอช. ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การเรียนรู้ดังกล่าวครอบคลุมทั้งเทคนิค วิธีการและเหตุผลสนับสนุนการกระทำผิด การคบหากับบุคคลหรือกลุ่มที่มีค่านิยมที่ขัดต่อหลักจริยธรรมและกฎหมาย จึงเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน

กรณีศึกษาของพระเจ้าอชาตศัตรู หนึ่งในตัวอย่างสำคัญทางประวัติศาสตร์และพุทธประวัติ สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของการมีมิตรเทียมหรือมิตรปฏิรูป บุคคลซึ่งขาดจริยธรรมอันควร ส่งผลให้พระเจ้าอชาตศัตรูตัดสินใจเข้าสู่วิถีทางที่ขัดต่อคุณธรรมอันดีและนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมดังกล่าวผ่านกรอบแนวคิดของทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ทางสังคมกับการก่ออาชญากรรม นอกจากนี้ ยังมุ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของจริยธรรมในฐานะปัจจัยที่สามารถลดทอนอิทธิพลเชิงลบจากสังคมและป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบน

2. บริบทของอาชญากรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของอาชญากรรม มีนักวิชาการได้ให้ตามความหมายของอาชญากรรมไว้ ดังนี้ การกระทำความผิดทางอาญา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) การกระทำความผิดของบุคคลซึ่งการกระทำนั้น ๆ กฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นข้อห้าม และผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษ (อริย สุวรรณบุปผา, 2518)

อาชญากรรมในส่วนที่เกี่ยวกับตำรวจ หมายถึง การกระทำใด ๆ อันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ (จิตติ ติงศรัทย์, 2508) การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญา การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะนำประณาม นำลงโทษมากน้อยเพียงไร ไม่ว่าจะผิดศีลธรรมมากน้อยแค่ไหนหรือเลวทรามต่ำช้ามากแค่ไหน ก็ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม ถ้าไม่มีบทบัญญัติกฎหมายห้ามไว้ (E.H. Sutherland and D.R. Cressy, 1978) อาชญากรรมหรือการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา คือ การกระทำที่กฎหมายห้ามไว้ ซึ่งมีผลร้ายมากกว่าผลดี (ผจงจิตต์ อธิคมน์ทะ, 2529) การกระทำของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มชนหนึ่ง อันมวลสมาชิกอื่นของกลุ่มนั้นเห็นว่าเป็นอันตรายและฝ่าฝืนกฎที่กลุ่มชนยอมรับ จำต้องรวมกำลังเข้าระงับหรือเพิกถอนสิทธิของบุคคลที่ฝ่าฝืนนั้นเสีย ซึ่งความประพฤตินั้นเป็นความประพฤติที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานคือไม่ใช่เป็นการประทุษร้ายต่อสังคม แต่เป็นการไม่ยอมรับบรรทัดฐานที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ (ผจงจิตต์ อธิคมน์ทะ, 2529) พฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากประเพณีและวัฒนธรรมที่สังคมวางไว้ (Herbert C. Quay, 1965) การที่ถือว่าอะไรเป็นอาชญากรรมนั้นสังคมเป็นผู้กำหนด ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกันกับที่สังคมกำหนดว่าอะไรถูก อะไรผิด ด้วยเหตุนี้เดียวกัน สิ่งที่ถูกพิจารณาว่าเป็นอาชญากรรมในอีกสังคมหนึ่ง อาจจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นอาชญากรรมในอีกสังคมหนึ่ง จึงสรุปว่า อาชญากรรมคือพฤติกรรมที่สังคมตัดสินว่าเป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวมและวัฒนธรรมของชุมชน (Herbert Packer, 1968)

จากข้อมูลข้างต้นกล่าวได้ว่า อาชญากรรม หมายถึง ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้น ๆ ขัดต่อบรรทัดฐานของสังคมนั้นๆ มีผลร้ายมีอันตรายต่อคนในสังคม และการก้าวนั้นกฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อห้ามและถือว่าเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องรับการลงโทษตามสมควรแก่เหตุ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

การเกิดอาชญากรรมจากปัจจัยทางสังคมวิทยาตามแนวคิดทางอาชญาวิทยาได้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวาง ว่าการที่บุคคลกระทำความผิดนั้น มีสาเหตุเนื่องมาจากอะไรหรือมีสิ่งใดบ้างที่มีอิทธิพลโน้มน้าวให้บุคคลกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม การที่จะหาสาเหตุของอาชญากรรมให้ได้ถูกต้องแท้จริงตรงเป้าหมายอันที่จะยึดเป็นหลักเกณฑ์ตายตัวเป็นเรื่องลำบากยุงยาก เพราะการที่

บุคคลกระทำความผิดว่าไปแล้วมิได้เกิดจากสาเหตุเดียว ส่วนมากมักจะเกิดจากหลายสาเหตุเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอาชญากรรม มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นภัยแก่สังคม
2. การเชื่อเช่นนั้นเป็นความเห็นของชนหมู่หนึ่ง ซึ่งมีอำนาจที่จะบังคับปรับโทษเอาได้
3. ได้ออกข้อห้ามการกระทำเช่นนั้นโดยการลงทัณฑ์ (ไชยเจริญ สันติศิริ, 2502)

ดังนั้น สาเหตุของอาชญากรรมต่างๆ ที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าแล้วนั้น จึงยังไม่ใช่สาเหตุสุดท้ายตายตัว ซึ่งจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป นอกจากนั้นแล้วสาเหตุของอาชญากรรมแต่ละสมัยก็อาจมีการเปลี่ยนแปลง แตกต่างหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะต้องพิจารณาต่อไป และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและให้ง่ายในการเข้าใจ นักอาชญาวิทยาบางกลุ่มก็แบ่งสาเหตุสาเหตุของอาชญากรรม ออกเป็น 3 สาเหตุ คือ

1. สาเหตุทางชีวภาพ (ปัจจัยทางร่างกาย) เช่น ทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด (Born Criminal) ของลอมโบรโซ ลอมโบรโซ เชื่อว่า ความผิดปกติต่างๆ ในร่างกายมนุษย์จะมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในทางที่จะประกอบอาชญากรรมได้โดยง่าย พฤติกรรมทางอาชญากรเป็นผลมาจากความผิดปกติทางกายภาพและจิตใจ ซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษทางกรรมพันธุ์ ลอมโบรโซ สรุปว่า อาชญากรโดยกำเนิดได้รับการถ่ายทอดลักษณะบกพร่องทางกายภาพโดยทางสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วคน (Atavism) การเป็นอาชญากรโดยกำเนิดก็คือการที่สภาพธรรมชาติได้กำหนดให้บุคคลนั้นมีนิสัยใจคอชอบทำร้ายและเบียดเบียนผู้อื่น มักต่อต้านสังคม ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผนของสังคมอย่างคนปกติได้ (วรเทพ เวียงแก, 2562)

2. สาเหตุทางจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 1856-1939) เป็นผู้ตั้งทฤษฎี สาธารณสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่นำมาอธิบายพฤติกรรมอาชญากร กล่าวโดยสรุปคือ โครงสร้างบุคลิกภาพที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของบุคคลประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- 2.1 อิด (ID) ซึ่งเป็นแหล่งรวมของแรงกระตุ้น ได้แก่ ความปรารถนา (Desires) พลัง (Energy) แรงขับ (Urges) และสัญชาตญาณ (Instincts) อิด เป็นพลังขับเคลื่อนให้บุคคลกระทำการต่างๆ ตามความปรารถนาโดยไม่รู้ตัว หรืออาจเรียกว่า สันดานดิบหรือสัญชาตญาณดั้งเดิมที่มีมาแต่กำเนิด

- 2.2 อีตตา (Ego) เป็นความรู้สึกนึกคิด เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่ตระหนักถึงความเป็นจริงที่เผชิญอยู่ ซึ่งจะคอยบอกให้ ID แสวงหาสิ่งที่ต้องการ เช่น ความสุข ความเพลิดเพลิน และหลีกเลี่ยงความอันตราย ความเจ็บปวด เป็นสัญชาตญาณแห่งความเกรงภัยและเอาตัวรอด และความเป็นตัวของตัวเอง อีตตาไม่ได้มีติดตัวมาแต่กำเนิด แต่พัฒนาขึ้นมาภายหลังคลอด แบบค่อยเป็นค่อยไปจนในที่สุดขั้นณะ ID ได้ Ego จะทำหน้าที่ประสานระหว่าง ID กับ Superego

- 2.3 อภีตตาทปราศจากสติสัมปชัญญะ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Superego) ความหมายของอภีตตากล้าเคียงกับ “มโนธรรม” มาก อภีตตาททำหน้าที่ ควบคุม ยับยั้งซึ่งใจ รู้คิดพิจารณา ความควรไม่ควร อภีตตานี้พัฒนาขึ้นตามแรงกดดันทางระเบียบ สังคม ศีลธรรม จริยธรรม และจารีตประเพณี หรือที่เรียกว่า “การขัดเกลาทางสังคม” (Socialization) อภีตตาทจะพยายามกด ID ไว้ตลอดเวลา ทั้ง ID และอภีตตาท จะถูกเก็บไว้ในจิตใต้สำนึก (Unconscious) ในขณะที่อภีตตาท เป็นความรู้สึกนึกคิดและบุคลิกภาพที่ทุกคนแสดงออกมาเวลาปกติทั่วไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หากนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุของอาชญากรรมก็คือ ถ้าบุคคลได้รับการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็กเป็นอย่างดีและสิ่งแวดล้อมดี ก็จะพัฒนา Superego ให้เข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าร่างกายจะบกพร่องหรือต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่บีบคั้น ก็จะอดกลั้นความรู้สึก ความต้องการไว้ให้ได้ มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่กระทำผิดในทางกลับกัน ถ้า Superego ได้รับการพัฒนาอย่างกระปรองกระปรัง คือ ไม่ค่อยได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่มาจากตั้งแต่เด็ก อยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ดีหรือได้รับแรงกระตุ้นทางด้านความต้องการหรือความต้องการในทางใดทางหนึ่งจนเกินขนาด ก็จะทำให้เกิดแรงขับสูงและมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดโดยง่าย เมื่อมีสิ่งมากระตุ้นและโอกาสอำนวย ก็จะทำให้ได้ทันที (วรเทพ เวียงแก, 2562)

3. สาเหตุทางสังคมวิทยา (ปัจจัยทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม) เช่น ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน (Anomie Theory) สภาพไร้บรรทัดฐาน หรือนักอาชญาวิทยาบางท่านนิยมเรียกว่า ทฤษฎีสภาพไร้กฎหมาย หรือทฤษฎีไม่ยอมรับค่านิยมทางสังคม เป็นแนวความคิดของนักสังคมวิทยาผู้มีชื่อเสียงที่สุดท่านหนึ่งคือ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1858-1917) ชาวฝรั่งเศส เดอร์ไคม์ได้เสนอแนวคิดซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีไร้บรรทัดฐานว่า “อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคมเมื่อใดที่บรรทัดฐานของสังคมไม่สามารถควบคุมการกระทำของบุคคล ก็จะเป็นเหตุให้บุคคลลวงละเมิดฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคม นำไปสู่การกระทำผิด” ซึ่งเดอร์ไคม์เรียกสภาพดังกล่าวว่า “Anomie” เดอร์ไคม์ชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์ละเมิดบรรทัดฐานหรือไร้บรรทัดฐานทางสังคมนี้ มักจะเกิดในสังคมอุตสาหกรรม สังคมเมืองใหม่ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ทางแก้ไขคือต้องสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้สังคมส่วนรวมมีความสุข

เมอร์ตัน (Robert K. Merton, 1938) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ขยายแนวความคิดเรื่อง Anomie ของเดอร์ไคม์ โดยปรับปรุงเพิ่มเติมให้ชัดเจนขึ้น เมอร์ตัน ได้อธิบายสภาพไร้บรรทัดฐานหรือไร้กฎหมายของ Anomie ว่าคือสภาพที่สลับซับซ้อนประกอบไปด้วยความยากจน การมีโอกาสร้อยกจำกัด ที่จะไปสู่ความสำเร็จในการดำรงชีวิตหรือเป้าหมายของบุคคล บุคคลที่อยู่ในระดับต่ำ ขาดโอกาส หรือบุคคลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักก็จะไม่ยอมรับค่านิยมและกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือกฎหมายของสังคม บุคคลเหล่านี้จะทำทุกอย่างตามความต้องการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยไม่คำนึงถึงตัวศีลธรรมหรือกฎหมาย แม้ว่าการบรรลุเป้าหมายจะต้องฝ่าฝืนกฎหมาย กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมก็ตาม (วรเทพ เวียงแก, 2562)

สรุปได้ว่า อาชญากรรม ถือเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคล ซึ่งขัดต่อบรรทัดฐานของสังคมนั้นๆ มีผลร้าย มีอันตรายต่อคนในสังคม และกฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อห้ามและถือว่าเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้กระทำผิดจะต้องรับการลงโทษตามสมควรแก่เหตุ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อาชญากรรมมีสาเหตุหลัก ๆ คือ สาเหตุทางชีวภาพ หรือปัจจัยทางร่างกาย สาเหตุทางจิตวิทยา ที่มีต้นกำเนิดจากความปรารถนา (Desires) พลัง (Energy) แรงขับ (Urges) และสัญชาตญาณ (Instincts) ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และสาเหตุทางสังคมวิทยา หรือปัจจัยทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม

3. ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association)

ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง หรือทฤษฎีความแตกต่างในการคบหาสมาคม หรือทฤษฎีสมาคมกับกลุ่มที่แตกต่าง (Theory of Differential Association) เป็นหนึ่งในทฤษฎีการเกิดอาชญากรรมทางสังคมวิทยา (ปัจจัยทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม) ซีทเธอร์แลนด์ (Edwin H.Sutherland) ก่อตั้งทฤษฎีนี้ ใน ค.ศ.1934 ปรากฏใน หนังสือ “Principles of Criminology” ทฤษฎีนี้ได้รับความคิดจากทฤษฎี “กฎการเลียนแบบ (Law of Imitation) ของ ทาร์ด (Gabriel Tarde) จึงเกิดความสนใจและนำมาปรับปรุงกับแนวคิดของตัวเองในเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการก่ออาชญากรรม แล้วสร้างเป็นทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่างนี้

ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง หรือทฤษฎีความแตกต่างในการคบหาสมาคม หรือทฤษฎีสมาคมกับ กลุ่มที่แตกต่าง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มีประสบการณ์ในการให้การยอมรับหรือไม่ยอมรับ พฤติกรรมผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย หลักการนี้ครอบคลุมทั้งมิติในการคบหาสมาคมและ ค่านิยมของสังคม มิติในการคบหาสมาคม คือการที่บุคคลได้มากรติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เข้าร่วมใน พฤติกรรมเดียวกัน ส่วนมิติค่านิยมนั้นเป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบกับรูปแบบต่างๆของบรรทัดฐาน และค่านิยมในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น (สุดสงวน สุธีสร, 2547)

ซีทเธอร์แลนด์ (Edwin H.Sutherland) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาญา เป็นผลต่างของการสมาคม ระหว่างกลุ่มบุคคลกับแบบของอาชญากร (Criminal Patterns) โดยมีสมมติฐานว่า การกระทำผิดเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสมตามความคิดของผู้กระทำความผิดเองและสถานการณ์ ที่อาจทำให้บุคคลบางคนที่มีความโน้มเอียงที่จะประกอบอาชญากรรมจะเกิดประสบการณ์ในอดีตของบุคคลนั้นด้วย ยังมีการคบหาสมาคมที่ สม่่าเสมอ และใกล้ชิดมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งกลายเป็นอาชญากรเร็วขึ้นมากเท่านั้น (ฉัตรกุล พงษ์ธรรม, 2556)

ซีทเธอร์แลนด์อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาชญากรสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้ โดยขบวนการดังต่อไปนี้ คือ

1. พฤติกรรมอาชญากรเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้นั้นได้จากการอบรมสั่งสอนโดยตรง และการเรียนรู้จากปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลจากกระบวนการทางสังคม กล่าวคือ มีอาชญากรจำนวนมากที่ไม่ได้มีการถ่ายทอดทางลักษณะอาชญากรทางกรรมพันธุ์ ดังนั้น บุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับอาชญากรรมก็ไม่

สามารถสร้างวิธีการประกอบอาชญากรรมขึ้นมาได้เอง

2. การเรียนรู้เกิดจากการคบหาสมาคมกับผู้อื่น รวมทั้งการรับรู้ทางการสื่อสารหรือสื่อสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆด้วย การติดต่อสื่อสารนั้นมีอยู่หลายวิธี อาทิเช่น การเรียนรู้จากการสนทนา รวมถึงการ เรียนรู้จากการติดต่อสื่อสารโดยสัญลักษณ์ เช่นการแสดงกริยาอาการ ท่าทางต่างๆ หรือสัญลักษณ์อื่นใดที่ ทำให้เข้าใจความหมายที่สื่อสารนั้น

3. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ถือเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ การเรียนรู้จากบุคคลที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนม เนื่องจากการยอมรับซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดพฤติกรรมย่อมทำได้ดีในบุคคลที่ไม่คุ้นเคยกันมากกว่าบุคคลที่ไม่คุ้นเคย (การสื่อสัมพันธ์ที่ฉาบฉวยไม่ใช่ส่วนสำคัญที่ถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากร)

4. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร หมายถึง ถึง วิธีการประกอบอาชญากรรม เทคนิค แรงจูงใจ ทักษะ และ การหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองเพื่อจะประกอบอาชญากรรม ดังนั้น องค์ประกอบของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม ประกอบด้วย การเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ที่มากระตุ้นให้บุคคล กระทำ ความผิด อาทิเช่น เทคนิคและวิธีการในการประกอบอาชญากรรม การวางแผนที่เป็นรูปแบบเฉพาะของตนเอง รวมทั้งมีแนวคิดต่างๆ

5. แรงจูงใจและแรงผลักดันภายในของบุคคลที่จะทำให้ประกอบอาชญากรรมนั้น เรียนรู้ได้จากข้อกำหนดกฎหมาย (อาญา) และกลุ่มสมาคมที่บุคคลนั้นอยู่ในแวดวงด้วย ว่ากลุ่มสมาคมนั้นมีความเคารพต่อกฎหมายหรือชอบละเมิดฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลที่อยู่ด้วยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หากบุคคลอยู่ในสังคมที่ บุคคลอื่นให้ความสำคัญแก่การเคารพกฎหมายบุคคลนั้นก็ จะเคารพกฎหมายไปด้วย แต่หากบุคคลไปอยู่ใน สังคมท่ามกลางบุคคลอื่นที่คอยแต่จะละเมิดต่อกฎหมายบุคคลนั้นก็ จะละเมิดกฎหมายตามไปด้วย ดังนั้น บุคคลในสังคมจะปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลในสังคมนั้นๆ เป็น สำคัญ

6. การที่บุคคลจะกระทำความผิดต่อกฎหมายจนเป็นอาชญากร เป็นเพราะบุคคลมีความพึงพอใจ ที่จะละเมิดกฎหมายมากกว่าเคารพกฎหมายหรือปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลมีแนวโน้มเอียงไป ทางกลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่ชอบละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายมากกว่ากลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่เคารพ กฎหมาย แนวคิดนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้

7. ความถี่ ระยะเวลา ที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์หรือเข้ากลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม และพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออาชญากรรม ผลที่ได้ย่อมทำให้บุคคลนั้นได้รับ การยอมรับและสนิทสนมจากกลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) มากยิ่งขึ้น ซึ่งยังมีมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้เกิดการ เรียนรู้มาก และเลียนแบบได้มากและง่ายเท่านั้น

8. กระบวนการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชญากรรม โดยการเข้าร่วมคบค้าสมาคมติดต่อกับใกล้ชิดกับพวกอาชญากร (ปกรณ มณีปกรณ, 2553)

9. ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากร เป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมต่างๆ ไปของแต่ละบุคคล แต่ความต้องการและค่านิยมเหล่านี้ก็ไม่อาจใช้อธิบายพฤติกรรมของอาชญากรได้ กล่าวคือ เมื่อโจรปล้นธนาคารก็เพื่อต้องการเงิน ในทำนองเดียวกัน กรรมกรทำงานหนักก็เพราะต้องการเงินค่าแรงเช่นเดียวกัน ฉะนั้น เงินหรือทรัพย์สินย่อมไม่ใช่ปัจจัยที่กำหนดว่าพฤติกรรมใดเป็นอาชญากรรมหรือไม่ (ผจงจิตต์ อธิคมนนทะ, 2529)

สรุป ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่มีความแตกต่างกัน เป็นทฤษฎีที่ให้ความสนใจในเรื่องความถี่ ความเข้ม และความสัมพันธ์ของการติดต่อกันในสังคมมากกว่าที่จะให้ความสนใจในเรื่องลักษณะสิ่งแวดล้อม ภายนอกโดยมองว่าความถี่ ความเข้มและการติดต่อสื่อสารของบุคคลกับบุคคลที่มีพฤติกรรมกระทำความผิด โอกาสที่บุคคลนั้น ๆ จะคิดกระทำความผิดจะมีมากขึ้น (พงศกร อินธิไชย, 2552) กล่าวได้ว่า บุคคลที่เติบโตมาในครอบครัว สภาพแวดล้อม สังคมที่ไม่ดีหรือมีฐานะยากจน หรือ บุคคลที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่จำเป็น บีบบังคับ บีบคั้นอารมณ์ เป็นต้น บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้มีจิตใจไม่เข้มแข็งพอที่จะหักห้ามตัวเอง อาจจะไปสู่การประกอบอาชญากรรมได้ แต่ก็มีเชื่อว่าทุกคนจะก่ออาชญากรรมเสมอไป เพียงบางคนเท่านั้น เพราะว่าหากบุคคลนั้นมีความรู้สึกนึกคิด รู้สึกผิดชอบชั่วดี

และมีสติยับยั้งใจที่เข้มแข็ง ปัจจัยภายนอกเหล่านั้น ก็ไม่สามารถกระตุ้นผลักดันให้เขาก่ออาชญากรรมได้

4. มิตรปฏิรูปก์ (คนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม) 4 ประเภท

มิตรปฏิรูปก์ คือ คนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม หรือคนที่พึงทราบว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตร ซึ่งคน 4 จำพวกนี้ ไม่ใช่มิตร เป็นแค่คนเทียมมิตร ไม่ควรคบ พระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ 4 ประเภท ได้แก่

- 1) คนปกอลอก มีลักษณะ 4 ประการ
  - 1.1) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
  - 1.2) เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก
  - 1.3) เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน
  - 1.4) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง
- 2) คนดีแต่พูด มีลักษณะ 4 ประการ
  - 2.1) เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย.
  - 2.2) อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราศรัย.
  - 2.3) สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
  - 2.4) ออกปากฟังมิได้
- 3) คนหัวประจบ มีลักษณะ 4 ประการ
  - 3.1) จะทำชั่วก็คล้อยตาม
  - 3.2) จะทำดีก็คล้อยตาม
  - 3.3) ต่อหน้าว่าสรรเสริญ
  - 3.4) ลับหลังตั้งนินทา
- 4) คนชักชวนในทางฉิบหาย มีลักษณะ 4 ประการ
  - 4.1) ชักชวนดื่มน้ำเมา
  - 4.2) ชักชวนเที่ยวกลางคืน
  - 4.3) ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น
  - 4.4) ชักชวนเล่นการพนัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

มิตรทั้ง 4 ประเภทนี้ ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า มิตรจอมปลอมหรือมิตรเทียม ซึ่งมิตรเหล่านี้หากใครคบค้าสมาคมด้วย จะมีแต่ความหายนะ จะว่าไปแล้ว หากบุคคลผู้ประพฤติดี คบกับมิตรจอมปลอมเหล่านี้ จะกลายเป็นโจรโดยไม่รู้ตัวหรือเปรียบได้กับกฎการเลียนแบบ (Law of Imitation) ซึ่งกฎการเลียนแบบ หมายถึง การเลียนแบบพฤติกรรมหรือค่านิยมทางสังคม โดยเกิดจากการเรียนรู้ จากคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเป็นต้น หรือทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association) ที่เชื่อว่า อาชญากรรมเป็นผลของการคบค้าสมาคมระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลผู้ที่ไม่เป็นอาชญากรกับแบบของอาชญากรหรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้เป็นอาชญากร (Criminal Patterns) ยิ่งมีการคบหาสมาคมถี่ สม่ำเสมอและใกล้ชิดมากเท่าใด บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านั้นก็ยิ่งกลายเป็นอาชญากรเร็วขึ้นมากเท่านั้น (วรเทพ เวียงแก, 2562)

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ กับการกระทำผิดซ้ำ พบว่า ปัจจัย 2 ด้านที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและด้านสภาพทางเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดที่ต้องอาศัยการเอาชนะจิตใจตัวเองที่สูงมากจึงต้องการการสนับสนุนจากหลายๆ ด้านรวมทั้งจากครอบครัวด้วย แต่ถ้าพิจารณาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดเป็นลำดับเรื่อยไปจนถึงการกระทำผิดเกิดขึ้น จะพบว่าครอบครัวเป็นปัจจัยต้นๆ ที่จะไปรวมกับปัจจัยอื่นที่ตามมาในลำดับหลังๆ เช่น เมื่อมีปัญหาครอบครัวเกิดขึ้นก่อน แล้วก็จะตามมาด้วยการหนีออกจากบ้าน และการคบหาสมาคมกับคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2561)

5. กรณีศึกษาของพระเจ้าอชาตศัตรูและพระเทวทัต

ประวัติพระเจ้าอชาตศัตรู

พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แคว้นมคธ ซึ่งประสูติแต่พระนางเจ้าเวเทหิเอกอัครมเหสี พระราชธิดาของพระเจ้ามหาโกศลกษัตริย์แคว้นโกศล (พระบิดาของพระเจ้าปเสนทิ) พระองค์เป็นพระอนุชาต่างพระมารดาของอภัยราชกุมาร ซึ่งประสูติแต่พระนางปทุมวดีราชเทวี เมื่อพระองค์ยังอยู่ในพระครรภ์ของพระมารดานั้น พระมารดาทรงแพ้ท้องทรงกระหายจะดื่มพระโลหิตที่พระพาดาเบียงขวาของพระสามี เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบ ก็ทรงเฝื่อนพระพาดาของพระองค์ด้วยพระศาสตราทองทรงเอาพระโลหิตที่ไหลออกผสมกับน้ำ ประทานให้พระนางดื่ม เรื่องนี้พวกโหราจารย์ได้ทำนายว่า พระโอรสในพระครรภ์จะปลงพระชนม์พระบิดา เมื่อพระนางได้สดับคำทำนายนี้ ก็ทรงพยายามจะทำให้พระครรภ์แท้งตั้งหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ ครั้นพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบเข้าก็ทรงห้ามไว้และรับสั่งให้พระนางรักษาพระครรภ์ไว้ให้ดี

ครั้นพระองค์ประสูติแล้ว พระบิดาก็ทรงขนานพระนามว่า อชาตศัตรูกุมาร เพราะเป็นศัตรูของพระบิดาตั้งแต่ยังไม่ประสูติ แต่พระพุทธรูปเจ้าทรงเรียกว่า เวเทหิบุตร แปลว่า บุตรของพระนางเวเทหิ เมื่อพระองค์ยังทรงพระเยาว์อยู่ ได้ทรงมีต่อมที่พระองค์ลิ้น ทำให้พระองค์ได้รับทุกขเวทนาอย่างมาก จึงทรงพระกรรแสงมิหยุดหย่อน แม้พระพี่เลี้ยงจะปลอบประโลมเท่าไร ๆ ก็ไม่เป็นผล จึงได้นำเสด็จขึ้นเฝ้าพระชนกซึ่งขณะนั้นกำลังประทับนั่งว่าราชการ ณ ท้องพระโรงมหาวิมัยณียอยู่ พระเจ้าพิมพิสารทรงปลอบโยนโดยทรงอมพระองค์ที่เป็นต่อมนั้นไว้ และขณะนั้นต่อมนั้นได้แตกออก มีหนองไหลผสมโลหิตออกมาจากแผล แต่ด้วยความรักใคร่ในพระโอรส พระเจ้าพิมพิสารจึงได้ทรงกลืนเสียเลย ครั้นพระองค์ได้ทรงเจริญวัยพอสมควรแล้ว พระบิดาได้ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอุปราชและเป็นรัชทายาทครองนครราชคฤห์สืบไป (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552)

ทรงคบกับพระเทวทัต

1. การคบพระเทวทัตในวัยเยาว์ ทรงเลี้ยงดูพระโอรสเป็นอย่างดีและทรงสถาปนาเป็นรัชทายาท เมื่อเข้าวัยรุ่นทรงมีสติปัญญาเฉียบแหลม แต่ก็ได้รู้จักกับพระเทวทัตที่กำลังจะแสวงหาผู้ที่จะมาช่วยตนปลงพระชนม์ พระโคตมพุทธเจ้า ซึ่งต้องการได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจทางบ้านเมือง และด้วยที่พระเจ้าอชาตศัตรูขาดประสบการณ์ สามารถชักจูงได้ง่าย ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเกิดความศรัทธาในพระเทวทัต ด้วยการแสดงอิทธิฤทธิ์ พระองค์จึงได้ทรงเป็นฝักฝ่ายของพระเทวทัต ทรงร่วมในอุบายจะปลงพระชนม์พระพุทธรูป ได้ทรงสร้างวิหารที่คยาสี่สประเทศ ถวายพระ

เทวทัต และเสด็จไปหาพระเทวทัตทุกเย็น ทรงถวายภัตตาหารวันละ 500 สำหรับเป็นประจำ ถูกเสี้ยมสอนว่า ชีวิตคนเรานั้นไม่เที่ยงไม่แน่นอนว่าจะได้ครองราชย์สมบัติ จึงควรปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารเสีย แล้วขึ้นครองราชย์แทน ส่วนพระเทวทัตจะปลงพระชนม์พระศาสดาและทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ (จันทน์ ทองประเสริฐ, 2551)

2. คบคิดพระเทวทัตปลงพระชนพระบิดา

พระเจ้าอชาตศัตรูก็หลงเชื่อ พระองค์ก็นำพระกริชมาแนบกับพระขงษ์ (ช้างขา) และห่มผ้าบดบังไว้ แล้วไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาที่ตำหนักเพื่อลอบปลงพระชนม์ แต่องครักษ์ก็เห็นสังเกตความผิดปกติที่ขาของราชกุมารจึงขอตรวจค้นพระองค์ แต่อชาตศัตรูราชกุมารก็เกิดความร้อนพระทัย จึงหันหลังกลับออกจากตำหนัก องครักษ์จึงสั่งให้ทหารจับกุมและทำการตรวจค้นพระองค์จนพระกริชที่ซ่อนไว้ที่พระขงษ์ จึงแน่ใจว่าอชาตศัตรูราชกุมารกำลังจะลอบปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร จึงได้นำตัวพระราชกุมารไปให้เหล่าเสนาอำมาตย์ตัดสินลงโทษ เหล่าเสนาอำมาตย์ก็ได้ต่อสู้กับพระราชกุมารจนพระองค์ยอมรับและตรัสว่าถูกพระเทวทัตยุยง ทำให้เหล่าเสนาอำมาตย์เกิดแตกแยกเป็น 3 พวก 3 ความเห็น พวกเสนาอำมาตย์แรกมีความเห็นว่าให้ควรประหารพระเทวทัต พระราชกุมาร และพร้อมด้วยภิกษุสาวกของพระเทวทัตเสีย พวกเสนาอำมาตย์ที่สองมีความเห็นว่าให้ควรประหารพระเทวทัตและพระราชกุมารเท่านั้น ส่วนพวกเสนาอำมาตย์ที่สามซึ่งนำโดยวัสสการพราหมณ์อำมาตย์มีความเห็นว่าไม่ควรประหารพระเทวทัต พระราชกุมาร และพร้อมด้วยภิกษุสาวกของพระเทวทัตใด ๆ และออกความเห็นให้นำพระราชกุมารไปให้พระเจ้าพิมพิสารทรงตัดสิน (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2541)

3. ปลงพระชนพระบิดา

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบและสดับความเห็นของเหล่าเสนาอำมาตย์ทั้งสามพวก พระเจ้าพิมพิสารก็ได้ตรัสบอกว่าพระพุทธเจ้าได้ให้สงฆ์ทำปาสาณียกรรมว่า การกระทำของพระเทวทัตไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา ใจ มิได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นการกระทำของพระเทวทัตแต่เพียงผู้เดียวมิใช่ พระเจ้าพิมพิสารทรงได้ปลดตำแหน่งแก่พวกเสนาอำมาตย์พวกแรก ลดตำแหน่งแก่พวกเสนาอำมาตย์ที่สอง และให้เลื่อนตำแหน่งแก่วัสสการพราหมณ์อำมาตย์และพวกเสนาอำมาตย์ที่สาม หลังจากนั้นพระเจ้าพิมพิสารทรงตรัสถามพระราชโอรสว่าทำอย่างไรทำไม พระราชโอรสได้ตรัสตอบว่าต้องการราชสมบัติ พระเจ้าพิมพิสารทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติมอบให้แก่อชาตศัตรูราชกุมาร เมื่ออชาตศัตรูราชกุมารได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว แต่พระเทวทัตก็ยังยุยงพระเจ้าอชาตศัตรูอีกว่าแม้พระเจ้าพิมพิสารจะทรงสละราชสมบัติมอบให้แก่พระองค์ พระเจ้าพิมพิสารอาจจะมาแย่งชิงตำแหน่งคืนก็เป็นไปได้ ทำให้พระองค์หลงเชื่อจึงมีรับสั่งให้จับพระเจ้าพิมพิสารไปจองจำขังในคุกและทรมานโดยวิธีการต่าง ๆ จนพระบิดาสิ้นพระชนม์ (เสถียรพงษ์วรรณปก, 2555)

4. ทรงสำนึกผิด

ในวันที่พระชนกของพระองค์สวรรคตนั้น พระโอรสองค์หนึ่งของพระองค์ได้ประสูติ พอทรงสดับข่าวนี้ก็ทรงมีความรักในโอรสอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่ ยังไม่ทรงเห็นพระโอรสเลย ทำให้พระองค์ทรงคิดถึงพระบิดาว่า เมื่อพระองค์ประสูติ พระบิดาคงรักพระองค์อย่างนี้ จึงรับสั่งให้ปล่อยพระบิดาจากที่คุมขังแต่พระบิดาได้สวรรคตเสียแล้ว พระองค์จึงทรงเสียพระทัยมาก ทรงกระสับกระส่าย

บรรทมไม่หลับเพราะทรงรู้สึกพระองค์ว่าทรงทำความชั่วอันยิ่งใหญ่ พร้อมกันนั้น ก็ได้ทรงทราบถึงพฤติกรรมอันชั่วร้ายของพระเทวทัต ในวันปล่อยช้างนาฬาคีรี เพื่อปลงพระชนม์พระพุทธองค์ จึงได้ทรงเลิกคบค้าสมาคมกับพระเทวทัต ตั้งแต่นั้นมา แม้พระเทวทัตจะพยายามให้ทรงเลื่อมใสอีกก็ไร้ผล แต่หลังพระบิดาสิ้นพระชนม์ก็สำนึกได้ว่าได้ทำกรรมอันหนักยิ่ง จึงทรงบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เพื่อลบล้างความผิดให้เจือจางลงไปบ้าง และทรงปฏิญาณตนเป็นอุบาสกบริษัท ตั้งมั่นในคำสอนของพระพุทธองค์ (พระมหาประภาส ปรีชาโน, 2552)

พระเจ้าอชาตศัตรูคบกับคนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูป) นำไปสู่การประกอบอาชญากรรม การที่พระเจ้าอชาตศัตรูคบกับพระเทวทัตผู้มีความต้องการที่จะปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าแล้วขึ้นเป็นผู้นำในปกครองสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า (วางแผนประกอบอาชญากรรม) จึงแสวงหาผู้ที่จะมาช่วยตนเองปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า ซึ่งต้องการได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจทางบ้านเมือง คือ พระเจ้าอชาตศัตรู ดังนั้นจึงทำทุกวิถีทางที่จะทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเกิดความศรัทธาในตนเอง พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเชื่อและเลื่อมใสในพระเทวทัต จึงได้ทรงสนับสนุนพระเทวทัตเห็นได้จากการที่ทรงร่วมในอุบายจะปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า ทรงสร้างวิหารที่คยาสี่สประเทศ ถวายพระเทวทัตเสด็จไปหาพระเทวทัตทุกเย็น ทรงถวายภัตตาหารวันละ 500 สำหรับเป็นประจำ และพระเทวทัตพยายามเสี้ยมสอนว่า ให้รีบปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารเสียแล้วขึ้นครองราชย์แทน เพราะชีวิตไม่เที่ยงไม่แน่นอน หากลงมือช้าอาจจะไม่ได้ครองราชย์สมบัติก็ได้ ส่วนพระเทวทัตจะปลงพระชนม์พระศาสดาและทำหน้าที่ปกครองสงฆ์

พระเทวทัตถือเป็นคนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูป) ประเภทที่ 1 คือ คนปกอลอก ซึ่งมีลักษณะ 4 ประการ

1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
2. เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก
3. เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน
4. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

เรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เห็นได้ชัดว่า พระเทวทัต มีลักษณะของคนปกอลอก 2 ประการ คือ คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว และคบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง ด้วยความที่ตนอยากเป็นใหญ่ฝ่ายสงฆ์ อยากปกครองคณะสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า จึงหันไปคบกับพระเจ้าอชาตศัตรู เพื่อประโยชน์หรือความต้องการของตนเองจะได้สำเร็จ โดยชักชวนโน้มน้าว กระทำทุกวิถีทางเพื่อให้พระเจ้าอชาตศัตรูมาเป็นพวกตนให้ได้ยืนยันได้อย่างชัดเจน ตามทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association) หรือทฤษฎีความแตกต่างในการคบหาสมาคมหรือทฤษฎีสมาคมกับกลุ่มที่แตกต่าง โดยซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาญา เป็นผลต่างของการสมาคมระหว่างกลุ่มบุคคลกับแบบของอาชญากร (Criminal Patterns) โดยมีสมมติฐานว่า การกระทำความผิดเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสมตามความคิดของผู้กระทำความผิดเองและสถานการณ์ที่อาจทำให้บุคคลบางคนที่มีความโน้มเอียงที่จะประกอบอาชญากรรมจะเกิดประสบการณ์ในอดีตของบุคคลนั้นด้วย ยิ่งมีการคบหาสมาคมถี่ สม่ำเสมอและใกล้ชิดมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งกลายเป็นอาชญากรเร็วขึ้นมากเท่านั้น

จากกรณีพระเจ้าอชาตศัตรู เดิมทีเดียวพระองค์มิได้มีพฤติกรรมที่จะประกอบอาชญากรรม แต่เพราะท่านได้คบกับพระเทวทัต ผู้มีพฤติกรรมที่จะประกอบอาชญากรรม และได้รับการโน้มน้าว ชักชวน รวมถึงความใกล้ชิด การไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งจำนวนความถี่ที่ไปมาหาสู่กัน จึงทำให้พระเจ้าอชาตศัตรู มีพฤติกรรมอาชญากรรมลงมือปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารในที่สุด

6. สรุป

พฤติกรรมทางอาชญากรรมถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการติดต่อสัมพันธ์ หรือเข้ากลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม เพราะจะทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม เช่น วิธีการประกอบอาชญากรรม ทักษะคดี เป็นต้น นอกจากนี้ ความถี่ ระยะเวลาที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์ ผลที่ได้ย่อมทำให้บุคคลนั้นได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากกลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) มากยิ่งขึ้น ซึ่งยังมีมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้เกิดการเรียนรู้มากและเลียนแบบได้มากและง่ายเท่านั้น จนนำไปสู่แรงจูงใจและแรงผลักดันภายในของบุคคลที่จะทำให้ประกอบอาชญากรรม ดังเช่น พระเจ้าอชาตศัตรู ที่ทรงเชื่อและเลื่อมใสในพระเทวทัต ซึ่งถือว่าเป็นคนเทียมมิตรหรือมิตรเทียม (มิตรปฏิรูป) ประเภทที่ 1 คือ คนปกอลอกและมีพฤติกรรมอาชญากรรม พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จไปหาพระเทวทัตทุกเย็น ทรงถวายภัตตาหารวันละ 500 สำหรับ ทรงร่วมในอุบายจะปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า ทรงสร้างวิหารที่คยาสิสประเทศถวายพระเทวทัต และในที่สุดพระเจ้าอชาตศัตรูจึงบรรลุถึงการประกอบอาชญากรรม คือ ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราชบิดาของพระองค์เอง

ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่มีความแตกต่างกัน เป็นทฤษฎีที่ให้ความสนใจในเรื่องความถี่ ความเข้มและระยะเวลาของการติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม มากกว่าที่จะให้ความสนใจในเรื่องลักษณะสิ่งแวดล้อมภายนอก ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่าความถี่ ความเข้มและระยะเวลาของการติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม จึงทำให้โอกาสที่บุคคลคิดที่จะกระทำความผิดมีมากขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2551). พระพุทธเจ้ากับแผนการกัฏฐิธราภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : เอติสัน เพรส โปรดักส์.
- จิตติ ดิงศัทย์.(2508). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาคที่ 1 ตอนที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา.
- ฉัตรกุล พงษ์ธรรม .(2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไชยเจริญ สันติศิริ.(2502). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา.
- ปกรณ มณีปกรณ์. (2553). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (Criminology and penology). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เวิลด์เทรต ประเทศไทย.

- ผจญจิตต์ อธิคมนันท์.(2529). **สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ (Sociology of Crime and Punishment)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พงศกร อินธิไชย.(2552). **การกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดในเรือนจำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด เรือนจำกลางบางขวาง**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์ภุชงค์ มงคลสินธุ์. (2561). การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด. **วารสารแสงอีสาน**. 15(1). 47-63.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of BUDDHISM)**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประภาส ปรีชาโน. (2552). **อินเดีย เนปาล ดินแดนพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์สุภา จำกัด.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย.(2552). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรเทพ เวียงแก.(2562). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชา SO1234 สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการ-ยุติธรรม (Social Work in Criminal Justice Process)**. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.
- สุดสงวน สุธีสร.(2547). **อาชญาวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสถียร โปธินันท์. (2541). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2555). **พุทธศาสนา : ทรรศนะและวิจารณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มติชน.
- อรัญ สุวรรณบุปผา. (2518). **หลักอาชญาวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- C. Quay, Herbert. (1965). **Juvenile Delinquency**. New York : D.Van Nostrand Company.
- Herbert L. Packer. (1968). **The Limits of the Criminal Sanction**. California : Standford University Press.
- Sutherland, E.H. and Cressey, D.R. (1978). **Criminology**. New York : J.B. Lippincott Company.